

‘HET SPOOKT IN MIJN HOOFD’ ISLAMITISCHE VISIE OVER PSYCHISCHE PROBLEMEN

Naziha Maher, islamdeskundige
Projectcoördinator ‘Diversiteit’,
KOM OP TEGEN KANKER

PERSONEN MET EEN PSYCHISCHE BEPERKING

Mocht Jezus vandaag terugkomen op aarde, hoe zouden we hem dan verwelkomen? Een magere man in lange gewaden gekleed, donkerharig en met een baard, die spreekt over verlossing, zegt dat hij in contact staat met God, zelfs zijn zoon zou zijn en beweert dat hij gestorven is voor onze zonden?

De kans is groot dat hij niet bejubelt zal worden, zelfs niet nederig ontvangen maar eerder zou opgesloten worden in een psychiatrische instelling.

Mocht de profeet Mohammed terugkomen dan zou hetzelfde scenario zich voordoen maar waarschijnlijker is echter dat er ook agenten van de binnenlandse veiligheidsdienst meekomen en dat de profeet in de gevangenis terechtkomt

(uit Islam en psychiatrie in Nederland, een verkenning, Zohra Acherrat-Stitou)

DE MOSLIMPATIËNT BESTAAT NIET

“De moslim patiënt’ bestaat niet.

De definitie, beleving en ziekte-uitingen van psychiatrische aandoeningen zijn afhankelijk van een aantal factoren, waaronder religie.

De ziektebeelden: dramatisch en nauwelijks te bevatten door Westerse zorgverleners en diagnosetools.

Thema’s verschillen niet veel: Verlies (in alle vormen), migratie, kwetsbaarheid, trauma, gebrek aan hoop, erbij willen horen, gelukkig zijn, een zinvol bestaan opbouwen.

Stemmings-en angst gebonden stoornissen: meest voorkomend.

Psychotische stoornissen: bij Marokkanen

OPVOEDEN IS CULTUREEL BEPAALD

Opvoeden is weldegelijk cultuur bepaald en binnen de islamitische gemeenschap nauw verbonden met de islam.

Kinderen dienen volgens eigen tradities en geloofsregels groot gebracht te worden.

De islam speelt een belangrijke rol in het leven van de meeste moslims in België. Er zijn twee soorten wetten waaraan moslims zich dienen te houden:

1. De geloofswetten (de vijf zuilen van de islam)
2. De maatschappelijke voorschriften

'PSYCHE' IN DE KORAN

Vanaf de 8ste eeuw ontstaat de 'islamitische psychologie' en kenmerkt zich door een extra dimensie, namelijk het spirituele.

'at-tibb ar-ruhani', 'at-tibb al-qalb' of 'ilman- nafs' of 'kennis van de ziel'

Vier spirituele 'inner'-dimensies spelen een belangrijke rol in het behoud van de mentale gezondheid:

1. de geest (ar-ruh);
2. de ziel (an-nafs);
3. het hart (al-qalb)
4. het verstand (al-'aql).

TRADITIES BINNEN DE ARABISCH-ISLAMITISCHE WERELD

- De Arabisch- islamitische geneeskunde
- De profetische geneeskunde
- Het islamitisch volksgeloof
- De biomedische geneeskunde

GRONDLEGGERS VAN DE ISLAMITISCHE PSYCHOLOGIE

Al Balkhi (850-934 n.Chr.)

- In een van zijn belangrijkste werken 'Levensonderhoud voor lichaam en geest' schreef hij dat gezond zijn zowel lichamelijke als 'innerlijke' gezondheid impliceert.
- Hij bekritiseerde zijn collega-artsen die zich louter toespitsen op fysiek lijden zonder rekening te houden met de mentale gezondheid en dus de interactie tussen beide.
- Al-Balkhi was van mening dat psychische pathologie kan leiden tot fysiek lijden en omgekeerd.

AL BALKHI

- Al Balkhi: 1ste psycholoog die in staat is geweest neurose te differentiëren van psychose.
- Hij classificeerde neurose in vier vormen van emotionele stoornissen:
 1. angst;
 2. woede en agressie;
 3. verdriet en depressie
 4. obsessie.
- een van de grondleggers van de cognitieve gedragstherapie en het concept van reciproke inhibitie (remmingen)

AL RAZI (865 – 925 N.CHR.)

- Een bekende arts
- Beschreef de term 'sabr' (geduld) als bescherming tegen ernstige depressie.
- Verder wees hij ook op het belang van het voeren van een innerlijke strijd om niet toe te geven aan emoties van verdriet en bezorgdheid waardoor verplichtingen worden verwaarloosd

IBN-SINA (AVICENNA)(980-1037 N.CHR.)

- Eén van de grootste artsen uit de Arabisch-islamitische wereld.
- Zijn werken vormden een grote doorbraak en ontwikkeling van de geneeskunde, ook in Europa (15de eeuw).
- In zijn boek 'The Canon of Medicine' (De Regels van de Geneeskunde) beschreef hij talrijke psychische aandoeningen waaronder ook 'melancholia'.
- Hij definieerde 'melancholia' als een depressieve stemmingsstoornis gekenmerkt door wantrouwen en bepaalde fobieën.

AL GHAZALI (1058-1111 N. CHR.)

- Introduceerde de 'islamitische filosofie' In zijn boek 'The alchemy of happiness': depressie is een toestand van verlies van interesse en plezier in de dagelijkse bezigheden.
- Hij benadrukte dat de betekenis die werd toegekend aan deze conditie werd bepaald door de invalshoek waaruit depressie werd benaderd.
- Een arts zal depressie bijgevolg zien als een ziekte en kan de secundaire oorzaken ervan aanduiden en een gepaste behandeling opstarten.

DEPRESSIE VOLGENS AL GHAZALI

- Deze visie is correct, maar Al Ghazali voegde hieraan toe dat alle secundaire oorzaken konden herleid worden tot een primaire oorzaak, namelijk God (occasionalisme).
- Al Ghazali interpreteerde vanuit zijn expertise depressie als een conditie gecreëerd door God in belang van het welzijn van de patiënt waarbij deze zich loskoppelt van het 'wereldse' en zich dichter tot God keert.

PSYCHISCHE BEPERKINGEN GEËXTERNALISEERD

- Binnen de moslimgemeenschap worden psychische beperkingen geëxternaliseerd.
- Oorzaken, zingeving en zorg worden buiten zichzelf gezocht.
- Cultureel-religieuze denkbeelden waarbij positieve of negatieve bovennatuurlijke krachten centraal staan

BOVENNATUURLIJKE OORZAKEN OF HOE VERENIGBAAR MET DE ISLAM?

Volgens *Zohra Acherrat-Stitou*, een Nederlandse psychiater en gelovig moslima, is het belangrijk om in een gesprek met islamitische patiënten duidelijkheid te krijgen over twee punten:

- Gelooft de patiënt dat er bovennatuurlijke oorzaken in het spel zijn?
- Is volgens de patiënt, de ziekte verenigbaar met de islam?

HET VERKLARINGSMODEL VANUIT HET VOLKSGELOOF

Onder een deel van de moslims is het gewoon om ziekten een bovennatuurlijke oorzaak toe te kennen, zoals

- Boze geesten
- Djinns of demonen
- Het boze oog
- Magie

DJINNS

- Djinns bestaan en hun bestaan wordt in de Koran en Hadith genoemd.
- Iblies (satan) hoort ook bij de djinns.
- Djinns zijn de eerste bewoners van de aarde voor de mensheid.
- Djinns zijn net als mensen verantwoordelijk over hun daden en zullen berecht worden over hun daden in het hiernamaals.
- Djinns eten, drinken, trouwen, krijgen kinderen, leven in familie en groepen, en bestaan uit verschillende geloofsgemeenschappen.
- Djinns zijn geschapen uit verfijnd, rookloos vuur.
- Djinn betekent als begrip 'dat wat niet zichtbaar is'.
- Djinns zijn geschapen om Allah te dienen, net zoals de mens.
- Er zijn goede en slechte djinns. De slechte djinns worden satans genoemd. Iblies is hun leider.

BEZETEN DOOR DJINNS OF NIET?

- Verschillende stoornissen gekend vanuit de Islam, vertonen een overlapping met de symptomen van psychische stoornissen:

Angst, veranderingen in het gedrag, sociale isolatie, incoherente spraak (verward spreken of van de hak op de tak springen), emotionele kilheid, gehechtheid of een afgevlakte affectiviteit naar de partner toe

chaotische gedragingen bv. ijsberen, horen stemmen

hallucinaties, geen levenslust, suïcidale gedachten, gedwongen om bepaalde handelingen uit te voeren, schokken en huilen, verlammingen

wanen met betrekking tot de religie (bijv. het twijfelen aan God)

slechte hygiëne of verzorging.

-
- Het is nog steeds een discussiepunt onder de Islamitische geleerden of mensen door djinns bezeten kunnen raken waarmee psychotische toestanden optreden.
 - Sommige geleerden zeggen dat dit wel kan en anderen zeggen dat dit niet kan.
 - De discussie gaat niet over het bestaan van djinns, maar of ze mensen bezeten/ziek kunnen maken.
 - Niet alle psychotische toestanden moeten als bezetenheid gezien worden.

▪

HET BOZE OOG

HET BOZE OOG

- Al-ayn of 'het boze oog' is de jaloerse, kwade blik naar een persoon of een ding, waardoor een betrokkene negatief beïnvloed wordt.
- Al-ayn komt in de Koran en Hadith voor.
- Al-ayn (het geraakte Boze oog) is een werkelijke ervaring.

HET BOZE OOG

- Al-ayn veroorzaakt geen psychiatrische stoornissen,
- het kan wel dingen beschadigen en personen een naar gevoel geven.
- Niet iedereen is in staat om Al-ayn te veroorzaken en ook niet iedereen kan geraakt worden door Al-ayn.
- Blauwe kralen of dergelijke voorwerpen voorkomen geen Al-ayn.
- Wanneer iemand iets moois ziet, wordt van hem verwacht dat hij/zij “Ma’shallah” uitspreekt om zo geen Al-ayn over zich af te roepen.
- Met eenvoudige rituelen en handelingen kunnen mensen zich beschermen tegen Al-ayn.

SIHR OF MAGIE

- Sihr betekent geheimzinnig, mysterieus, niet verklaarbaar: gebeurtenissen die normaal gesproken niet kunnen gebeuren.
- Sihr komt in alle culturen voor. Sihr is een pre-islamitische geloof.
- Sihr kent vele soorten vormen: slechte en goede.
een goed vb: een mooi gedicht dat de harten overmeestert met liefde.
Een slechte is bijvoorbeeld een familierelatie verscheuren.
- Sihr komt in de Koran en Hadith voor.

SIHR OF MAGIE

- Sihr laten uitvoeren of geloven in magie = ongeloof.
- Een sihr uitvoerder wordt gezien als de vriend van de duivel en een grote leugenaar.
- Sihr is voor sommige mensen hun enige inkomsten.
- Sihr is in de Islam streng verboden en een grote zonde.
- Mensen die een sterk geloof (imaan) hebben, hebben minder last van sihr.

BOVENNATUURLIJKE GENEESWIJZEN

De individuele islamitische genezers

- Fkih /imam
- Sharif (de edele)
- Marabouts
- Helderziende
- Kruidenverkoper
- Heiligenverering en de bedevaart
- Religieuze broederschappen

DISCUSSIE BINNEN DE ISLAM

- Zijn deze opvattingen Haram (verboden) of behoren ze tot de officiële islam?
- Niet elke moslim gelooft in bovennatuurlijke oorzaken.
- Naast reguliere artsen ook alternatieve genezers bezoeken.
- In Vlaanderen en Brussel heel wat alternatieve genezers werkzaam.
- Tijdens vakantie naar thuisland bezoek brengen aan een alternatieve genezer of bezoek brengen aan de 'heilige graven'.
- Reguliere geneeskunde gaat hand in hand met amuletten.
- Ontevredenheid over het behandelaanbod in Vlaanderen
- Schrik om niet begrepen te worden daarom geen hulp zoeken

BEZOEKEN VAN GRAVEN VAN 'HEILIGEN'

ISLAMITISCHE GENEZERS IN BELGIË

- Redenen om deze te bezoeken:
 - psychische klachten
 - sociale klachten en
 - fysieke klachten
 - hulpvraag gekoppeld aan zingeving

Doeltreffendheid

- een holistisch benadering, herdefiniëring van de situatie, waardoor een nieuw perspectief wordt aangeboden,
- actieve participatie,
- groepssolidariteit doordat o.a. familie en vrienden worden betrokken en angstreductie door het benoemen van de oorzaak en bieden van een oplossing.
- oorzaak van de ziekte toe te schrijven aan een bovennatuurlijke kracht de patiënt niet zelf verantwoordelijk gesteld voor zijn ziekte.

ISLAMITISCHE GENEZERS IN BELGIË

- Kritische aandachtspunten
 - Imam
 - Ervaringsdeskundigen
- Leken die d.m.v. jarenlange ervaringen met kruiden of koranrecitaties een zekere kennis hebben opgebouwd.

ISLAMITISCHE GENEZERS

HOEVERRE ACHT DE PATIËNT DE ZIEKTE VERENIGBAAR MET ZIJN GELOOF?

Druk bezochte internetsites en fora

Zijn psychische aandoeningen een tekort aan geloof?

Verwijderd een depressie ons van Allah en brengt geluk ons dichterbij?

Iemand met een sterk geloof kan niet depressief, angstig of suïcidaal zijn.

Hadith- of Koranteksten

Een gelovige met een sterk geloof, accepteert wat Allah hem toebedeeld, twijfelt niet, is dankbaar en beseft dat het in het hiernamaals beter zal zijn.

ROKIA

- Rokia: het verkrijgen van genezing of bescherming van Allah door middel van Koranverzen en smeekbeden (dua).
- Een voorbeeld is de smeekbede die bij pijn verricht kan worden, maar er zijn ook andere smeekbeden die verricht kunnen worden.
- Daarnaast wordt er ook gebruik gemaakt van Koranverzen, zoals soerah Al-Fatiha, soerah Al-Baqara, ayat Al-Koersie, de laatste drie verzen van de Koran: surah al-Iglas, surah al-Falaq en surah an-Nas.

“IK BEN TOCH NIET GEK”

REGULIERE ZORGSECTOR

- Aan de reguliere zorgsector worden minimale verwachtingen gesteld.
- Wordt slechts benaderd bij 'ernstig lijden' en bij gebrek aan enig alternatief
- Huisarts: gelimiteerd tot somatische klachten
- Geestelijke gezondheid is ongekend of taboe
- Medicatie: bij eerste generatie nodig gevonden om te kalmeren bij 'angst'
- Antidepressiva worden afgewezen omwille van 'gevaarlijk' en verslavend

ADVIEZEN VOOR DE PRAKTIJK

Noodzakelijk: een cultuur sensitieve houding om tot een consultuitvoering te komen,

Cultuursensitieve zorg: niet fixeren op cultuurverschillen

Dit impliceert: de nodige kennis, vaardigheden en attitude

- Kennis richt zich veelal op socio-culturele en religieuze factoren behorende tot de huidige leefwereld van de patiënt
- Voor de arts: kennis en bewustwording van eigen waarden en normen, maar ook vooroordelen vormen een essentiële voorwaarde om tot een cultuur sensitieve zorg te komen
- Hanteren een indirecte communicatiestijl rond onderwerpen uit de taboesfeer. Het impliciet benoemen en bevragen van dergelijke thema's kan de communicatie tussen zorgverlener-patiënt ten goede komen.

OPEN EN GEÏNTERESSEERDE HOUDING = EEN MUST

- Benadrukken van het beroepsgeheim kan vertrouwen in de zorgverlener doen toenemen.
- Open en geïnteresseerde houding lijkt een absolute vereiste om toegang te krijgen tot de belevingswereld van patiënten behorende tot de moslimgemeenschap.
- Respectvolle en inlevende bejegening is gewenst.
- Psychische beperkingen (depressies, psychose, schizofrenie,...) zijn onvoldoende gekend: daarom een probleemstelling formuleren die voor de patiënt een betekenis heeft en sociaal meer aanvaardbaar is.

SOCIO-CULTURELE EN/OF RELIGIEUZE KANALEN

Het gebruik van illustraties kan het ziekte-inzicht van de patiënt verbeteren

Diversiteit binnen de gezondheidszorg biedt meer mogelijkheden om nieuwe inzichten en therapievoorstellen in te bedden in de zorg, ten voordele van de kwaliteit

- Actief, maar impliciet bevragen van cultureel-religieuze verklaringsmodellen verbetert wederzijds begrip tussen zorgverlener en patiënt
- Gelet op de beperkte rol die de reguliere zorgsector wordt toebedeeld kan het betrekken van socio-culturele en/of religieuze kanalen in de hulpverlening nodig zijn.
- Informatiesessies bij moslimverenigingen: duiding en sensibilisatie
- Imams of andere islamdeskundigen kunnen fungeren als religieuze counselors

SPIRITUALITEIT OPNEMEN IN HET ZORGCONTACT

Religiositeit dient steeds in het zorgcontact te worden opgenomen

- Als openingsvraag kan de zorgverlener informeren naar het belang van de patiënt stelt aan religie
- Het actief onderzoeken van negatieve en positieve religieuze coping stijlen is aangewezen.
- Positieve copingsstijlen kunnen helpen de patiënt te activeren.

VRAGEN?

Meer info:

Naziha Maher

Naziha.maher@komoptegenkanker.be

0484/304889